

ELHANYAGOLT MŰEMLÉKI ÉPÜLETEK HASZNOSÍTÁSA

UTILIZATION OF NEGLECTED MONUMENTAL BUILDINGS

Mislyenác Adrienn

*Pécsi Tudományegyetem Műszaki és Informatikai kar, Vizuális ismeretek tanszék,
 7624 Pécs, Boszorkány út 2. Tel./Fax: +36 72 503 650. titkar@mik.pte.hu*

Abstract

The big part of Pécs downtown area enjoying local or national immunity, onto which one feature, that his form preserves the medieval city construction until a today's day. Although the street structure within the boundary wall did not change, the cityscape has undergone more transformations, since all the architectural era, its dominant style, was inherited in its buildings. In my study, I analyze one of the most decisive east-west axis of the downtown, and more in detail the Király street and its buildings, which has an important historical role. I want to describe the history of its development, its past and present functioning, as well as the changes that this area has undergone until today. In addition to the architectural aspects of the changes, transport, trade, and tourism also play an important role. In my dissertation, I would like to draw attention to the currently vacant, incorrectly used properties, future utilization opportunities.

Keywords: *monumental buildings, downtown, Király street, public spaces, Pécs.*

Összefoglalás

Pécs belvárosának nagy része helyi vagy országos védettséget élvező terület, melyre jellemző, hogy a formája mai napig őrzi a középkori városszerkezetet. Bár a határt képező városfalon belüli utcaszerkezet nem változott, a városkép annál több átalakuláson ment át, hiszen minden építészeti korszak, a maga uralkodó stílusát örökölte meg épületeiben. Tanulmányomban a belváros egyik legmeghatározóbb kelet-nyugati irányú tengelyét, részletesebben a Király utcát és épületeit elemzem, mely fontos történelmi szereppel bír. Ismertetni kívánom kialakulásának történetét, a múltbeli, s jelenlegi működését, illetve, hogy milyen módosulásokon esett át ez a terület egészen napjainkig. A változások között az építészeti szempontokon túl, a közlekedés, a kereskedelem, valamint a turizmus is fontos szerephez jut. Dolgozatomban szeretném felhívni a figyelmet a jelenleg üresen álló, nem megfelelően kihasznált ingatlanokra, jövőbeni hasznosítási lehetőségekre.

Kulcsszavak: *műemlék, belváros, Király utca, közterek, Pécs.*

1. Bevezetés, célkitűzések

Tanulmányainkból kifolyólag Pécs ígérkezett a legjobb választásnak egy műemlékvédelmi kutatás megkezdéséhez. Pécs belvárosa jelentős történelmi háttérrel rendelkezik, s a városközpont középkori utcarendszerében műemléki épületek sokasága bújik meg. Némelyik épület története már a

XV. századra is visszanyúl, ami már önmagában is megkérdőjelezhetetlenné teszi azt, hogy miért érdemes kutatást végezni itt egy ilyen jellegű témával kapcsolatosan.

Ahogy elmélyedtünk a város történelmi feltérképezésében, egyre egyértelműbbé váltak a céljaink. A rengeteg üresen álló műemléki ingatlan a városközpontban nem tudta elkerülni a figyelmünket. Bántott

minket a gondolat, hogy az ilyen nagy történelmi jelentőséggel bíró épületeink egy része, mára már csak üres díszletekké váltak, csupán üresen álló ékességei az utcáknak. Ahogy sétáltunk a belvárosban a Király utcára figyeltünk föl. Voltak ismereteink a történelmről, kialakulásáról, tudtuk, milyen gyökerekkel bír ez a terület. Az életelen épületek lehangoltak bennünket, műemléki épülethez nem méltó magatartással, s kihasználatlansággal sorakoztak egymás után. A Király utca a középkor egyik legjelentősebb kereskedelmi útvonala volt, a történelmi belváros fő utcájaként működött.

Azon kezdtünk gondolkodni milyen külső, tudatos, vagy nem tudatos tényezők befolyásolják az ingatlanok kiürülését, úgy tartottuk ameddig nem tudjuk feltérképezni mindezt, addig hiába kezdenék a megoldáson gondolkodni. Az infrastrukturális szempontok mellett fontosnak tartottuk a vizsgálat szemszögéből a jelenleg elhelyezkedő funkciók elemzését is. Hacsak néhány évtizedre tekintünk vissza, akkor is megfigyelhető a változás, az üzletek gyakori cserélődése.

2. Történelmi áttekintés

2.1. Pécs belvárosának történelmi áttekintése

Pécs belvárosának nagy része, helyi vagy országos védeltséget élvező terület, melyre jellemző, hogy formája a mai napig őrzi a régi városszerkezetet, mely már a középkorban kialakult. Ez annyit jelent, hogy ez a felépítés már a török hódoltság előtt bontakozott ki, melyen tulajdonképpen a törökök igen minimálisan változtattak, csekély mennyiségű építkezéssel. Nagyobb mértékű módosulás, voltaképpen a felszabadító harcok, küzdelmek során keletkezett, ekkor ugyanis utcatorok egész épületállománya lett a földdel egyenlő. Az újjáépülő városmag, továbbra is a már korábban meghatározott utcarendszert használta fel, a régen álló épületek helyére kerültek az újak,

sőt, sok épület lényegében, a romba dőlő ház, meglévő alapjaira lett felépítve.

Bár a belváros, városfallal határolt utcarendszere önmagában nem esett át komoly változáson, a városképen évszázadokon keresztül számottevő átalakulás történt. Ez arra vezethető vissza, hogy a különböző korok építészetének uralkodó stílusa mindig megjelent az épületeken, akár a régít kíméletlenül elpusztítva, új alkotásokat hozva létre.

A 18. század végére fokozatosan kezdett eltűnni a városfal, hiszen régi védelmi funkcióját egyre kevésbé töltötte be, nem bizonyult már különösképpen hasznosnak, inkább akadályozta a város további fejlődését. Az átközelkedésre szolgáló kapukat sem óvták, sorra bontották le, a városfalhoz sem voltak restek hozzányúlni, át is törték helyenként, a régi nyugati kapunál, a Barbakánnál is ez a múltbéli folyamat figyelhető meg napjainkban. Szerencsére, még mindig látható a műemléki értéket magában őrző városfal, a bástyákkal együttvéve, javareszt az északi oldalon maradt fenn összefüggően. [1]

2.2. Király utca történelmi áttekintése

A pécsi Király utca már több évszázada a város fő utcáját jelképezi a történelmi belvárosban, melyre több írásban, és régi utcanevékből is következtethetünk. A Ferencesek utcájával együtt adja a városmag egyik legerőteljesebb tengelyét, a keletnyugati tengelyt. A Király utca, az egykori Budai-kapu felé vezetett, minek helyére ma egy emléktáblából következtethetünk, mely a hajdani városkapu területén lelhető fel.

1554-ben az utca neve, Nagy uca mahalle volt, melyet hódoltság idejében élő török adószedők összeírásaiból tudhatunk, mely minden szempontból az egyik legfontosabb nyelvemlékünk, mely fennmaradt ebből az korszakból. A mahallé adókerületet jelent, melyet a török adóhatóság egy-egy magyar utcanévvel látott el, így könnyen elérhetőek voltak számukra az adófizetők.

1695-1891 között, a török hódoltság megszűnése után, Pécsen, ebben az utcában kapott otthont számtalan iparos ház és műhely, a szolgáltatások döntő többsége volt felkutatható itt. A Stern elnevezés is utal arra, hogy a város csillaga volt egykor ez az utca. A későbbiekben (1804) Hauptgasse, valamint Főutca (1856) elnevezést is megkapta a mai Király utca, ezek egytől egyig az utca kulcsfontosságú szerepére utalnak már a történelmi belvárosban is, ahol ebben az időben Pécs többnemzetiségű várossá vált, ezen belül is a németajkú lakosok voltak javarészt, melyre az is utal, hogy a földkönyvet német nyelven jegyezték és igen elterjedté váltak a német utcanévek.

1877-1890 közötti időszakban ipari üzemek sora üzemelt még a belvárosban, köztük a Király utcában is. Ebben az időszakban pontosabban mondva 1864-ben kapta meg mai nevét a sétálóutca, Király József pécsi püspök után.

A XX. század beköszönésével, kiváltképpen a század második felében, ez az utca vált a városközpont „kereskedőnegyedévé”. Ebben az időben az utca egy ideig a Kossuth Lajos utca nevet is viselte, de 1991-ben visszakapta régi nevét. [3]

3. Következtetések

A terület vizsgálata során körvonalázódott az utcában lévő funkciók elhelyezkedése, az itt kialakult terek működése. A terek súlypontként funkcionálnak az utcában, keleti súlypontként a Búza tér zárja az utcát, nyugatról a belváros városközpontjára, a Széchenyi térre juthatunk el. Az utcában minden fontosabb funkció helyet kap kezdve a kereskedelemtől egészen a vendéglátásig.

A kereskedelmi funkciókat megfigyelve szinte az egész utcán szétszóródva vannak jelen. Kisebb boltok, üzlethelyiségek, különböző árucikkek árusítása jelenik meg, ez nem is meglepő hiszen, már a középkorban is kereskedelmi funkciók sorakoztak fel az utcán. Van több üzlet, amely élelmiszerrel

látja el a vásárlóréteget, de megtalálhatóak itt olyan üzletek is melyek szolgáltatást nyújtanak, például fodrászatok. A jövőben az lenne az előnyös, ha egymást támogatva, egy egészséges konkurencia alakulna ki a kiskereskedők között, mely hasonló, de mégis eltérő kínálatot, vagy szolgáltatást tudna nyújtani. Előnyös lenne az utca szempontjából, ha az üres ingatlanokat kézművesek sokasága lepné el, esetleg nyitott műhelyekkel, melyek a belső udvarok hasznosításával jöhetnének létre. Ez egyrészt egy történelmi visszacsatolást is jelentene, az egyedi szolgáltatások, iparcikkek egyfajta koherens környezet hoznának létre. Így újra, aktívabb élettel tölthető fel az utca és turizmus szempontjából is előnyös lenne.

A vendéglátó egységek is szép számmal fordulnak elő az utcában. Megfigyelhető, hogy ezek a funkciók, a Király utca nyugati felén, a Széchenyi tér felé egyre sűrűbben jelennek meg. Turisztikai szempontból a Király utca két végpontja (Széchenyi tér, Búza tér) közül, a Széchenyi tér sokkal jelentősebb, mivel sokkal központibb helyet foglal el a város életében, illetve nagyobb műemléki értékkel bír. A keleti felén az utcának alig helyezkedik el ilyen funkció. A Búza tér jelenleg kevésbé kihasznált, fontos lenne eseményeket szervezni ide, hogy hiddat képezzen a város keleti részével, s a kulturális negyeddel egyaránt.

A belváros területén több oktatási létesítmény is elhelyezkedik, melyek diákjai akár délutáni foglalkozások keretein belül, betekintést nyerhetnének a szolgáltatóipar egyedi termékeinek készítése folyamataiba.

Az utcában folyamatosan cserélődnek a funkciók, sok üzlethelyiség nagyobb kereskedőházakba költözött, így kisebb helyiségek maradtak üresen, de találkozhatunk nagyobb műemléki épületekkel, melyeknek a teljes földszintje, vagy akár a teljes épület üresen áll, mint például az egykori belvárosi étterem.

1. ábra. üres ingatlanok a Király utcán

2. ábra. zöldfelületek a Király utcán

Kutatásunk első lépéseit megtéve arra a következtetésre jutottunk, hogy Pécs legjelentősebb sétálóutcáját érdemes és szükséges is fenntartani. Életet kell adni a kihalt műemléki épületeinknek, nem hagyhatjuk őket feledésbe merülni, hiszen a múltunk nem szükségtelen és felejthető. Ezek a régi műemléki épületek képesek arra, hogy a jelen kor igényeit is kielégítsék, mindezt, úgy, hogy közben őrzik történeti jelentőségüket. Az épületek megfelelő teret tudnak

biztosítani azokhoz a funkcióhoz, melyek az utca életéhez pozitívan járulnak hozzá.

3. Szakirodalmi hivatkozások

- [1] Bezerédy Győző, Madas József: *Pécs belváros telkei és házai, adatgyűjtemény* – Pécs, 1978, forrás fellelhető: Pécs, Tudásközpont, helytörténeti részleg.
- [2] Fedeles Tamás: *Utcák, terek, épületek Pécsen - Baranyai történelmi közlemények*, Pécs, A Baranya Megyei Levéltár Évkönyve, 2010.
- [3] Pesti János: *Pécs utcanevei 1554-2004*, Pécs Tudásközpont, helytörténeti részleg.